

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marțea, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la:

Administrațiunea tipografiei arhiepiscopale Sibiu, strada Măcelarilor 47,
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 37.
Epistole nefrancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere armonizate și timbru de 30 cr. pentru șe-care publicare.

Revista politică.

Sibiu, în 22 Octombrie.

Comisiunea delegațiunii ungurești, care se ocupă cu bugetul resboiului s'a întrunit la o conferență privată în locuința baronului Májthényi. Obiectul desbaterii în conferența aceasta a fost titlul: clădiri de fortificațiuni. De față au fost și doi referenți din ministerul de resboiu. Ce a desbătut și ce a conchis comisiunea ne va împărtăși „P. Ll.”, din care extragem cele de mai sus, de altă dată.

Delegațiunea austriacă nu se înfațșază prea favorabil. Aproape o săptămână întreagă au curs desbateri între membrii din casa de jos și între membrii din casa de sus a senatului imperial pentru ce se unească asupra procedurii la votarea bugetului de resboiu. La o unire însă membrii delegațiunii nu au putut ajunge. Pe când membrii din casa de jos vor să steargă din ordinariul și extraordinariul bugetului de resboiu 2 1/2 milioane, membrii din casa de sus au acceptat punctul de mănecare al ministrului, care a declarat, că poate face concesii numai până la cifra de 700,000 fl. Din pretenziunile ce le face ministrul de resboiu pentru clădirea fortărețelor nu se poate sterge nimic. Cum vor procedea delegații cislaitani vom vedea din procesele verbale. Atâta ne spune „D. Ztg.”, că ministrul de resboiu amenință cu de misiunea. La atâta însă nu crede nici „D. Ztg.” că va ajunge treaba, de oare ce dreapta din casa de jos a senatului imperial și cu membrii casei de sus vor face, ca să se voteze atât cât cere ministrul.

Mânia diarului englez „Daily News” se constată și se dice, că a cauzat-o Haymerle cu expozițiunea politică orientale.

Ministerul sârbesc s'a constituit sub presidența ministrului Pirocianaș. Coloarea ministerului acestuia este conservativă și cu simpatii sale pentru Austria și contra Rusiei. Cei alți miniștri sînt: Miatovici, de finanțe, Garașanin de interne, generalul Leșanin de resboiu, Novacovici de culte, Gudovici de clădiri publice.

Guvernul francez continuă a alunga congregațiunile călugărești din țeară.

Cestiunea Dulcignului stăruiește în trăgănare. Din această cauză principiile Nichita dimpreună cu familia a plecat la Italia, unde va petrece toată eara.

Reflecțiuni

asupra articolului „La cestiunea învățămîntului religios”, publicat în „Biserica și școala”.

Brasov, 5 August 1880.
(9 Urmare.)

Ba ce este și mai ridicul; — pe de o parte te exprimi în contra istoarioarelor evanghelice și din testamentul v. cu destulă . . . , pe de alta vîi și dai autorilor „tractatului” lecțiune despre valoarea santei scripturi și despre însemnătatea dogmelor; apoi tot dta învinuiești, că îmbrăcînd dogmele în formă de istorioare evanghelice

și testamentul vechiu, prin aceasta nu numai că le vatămă pe ele, ci cu ele vor vatămă porunciile, și așa vor conduce pe elevi la — ateism!

Noi în urmarea aceasta a d-tale nu putem vedea altcevași decît: pe de o parte o mare zăpăceală și încurcătura în sufletul d-tale, ear pe de alta o mare poftă de a se duce pe popor, să se rescoale în contra școalei și o surpe. Ca apoi lipsit de mijloacele de a se cultiva și educa se se deace însuși prin ignoranța și dobiticia redobândită jerfă cruzimilor evului mediu: încât Românul să muncească și — alții „să profiteze de munca lui”!

d) Ai declarat pe autorii „tractatului” și pe ceilalți învățători mireni de necunosători de religiunea, în care sînt ei botezați, și de „nechemafi, neîndreptați, neîndatorați, a se ocupa de învățămîntul religiunei creștine”, a propune elevilor lor religiunea creștină.

Prin aceasta și ai bătut joc nu numai de învățători, ci și de legile noastre bisericești și scolastice, aflătoare în vigoare, pe basa cărora sînt ei chemați, a propune elevilor lor și învățămîntul religiunei și a tracta în conferențele și reuniunile lor și despre metoda, după care se se propună religiunea creștină; prin aceasta ai hulit și pe datătorii, apărătorii și păzitorii amintitelor legi, și ai bătut joc și de valoarea binecuvîntării, ce sînt prin însuși Măntuitorul Christos imputerniciți pămîntii arhiepiscopi și Episcopi ai nostri să o împărtășească altora.

Ai avut cuteganța a susține, că pe basa canoanelor bisericii creștine nu au învățătorii mireni ai școalei populare chemarea, dreptul, nici datoria, a se ocupa de învățămîntul religiunei, respective a propune elevilor lor religiunea creștină; — nu cumva vei eși înaintea lămei cu o minciună și mai mare, afirmînd cumva, că „canoanele demândă a se îmbrăca dogmele bisericii ortodoxe (gr. or.) în forme de iesme, ca să sparie pe copii, să li facă să fugă de ele; însă apoi învățătorii să li oprească cu joarda și să i pună pe basa lanței să le memoreze?”

En să și cităm barem câteva pasaje de e. din „Catechismul mic”:

„§. 1. Despre unul Dumneșeu în sfînta Treime.

„4) Despre existența lui Dșeu și că este în trei fețe.”

1. „Arătane nouă oare este Dșeu?”
„De aceea nimenea nu se îndoiesce atară de cel nebul, că doară n'ar fi Dșeu. Așa dar este Dșeu.”

Espreșiunea aceasta nu însemnează alt cevași decît că: Un smintit scăpat din spitalul nebunilor a început a scripa cu uliță: „Nu este Dșeu!” — Atunci cei înțelepți auzind aceasta ar cugeta întru sine: „De oarece nebulul acesta dice ca atare, că nu este Dșeu”, noi ca înțelepți, să șicim din contră că este Dșeu!”

E bine d-nule N.! — aceasta este dogma bisericii creștine ortodoxe (g. o.) despre existența lui Dumneșeu?

Șcii dta din sistema d-tale teologică, cu carea vreal să fericesci pe copii în școala pop. elementară, că cunoașterea existenței lui Dșeu se basează pe vorbele unui nebul?

Dacă o crești dta aceasta; noi nu avem ce și face! . . .

Se va pute însă întempla să auzi și dta pe un nebul șicînd d. e. că el și-a perdut capul, și a perdut și pînțele; însă capul lui nu fusese de sticlă.

Auzind dta, ca înțelept, să crești din

contră, că dta de și ai cap și pînțele, însă capul și este de unt și pînțele de sticlă. Și așa — să te temi a eși în fața soarelui și înaintea oamenilor de față, să nu te topesi, să nu te spargi? . . .

„Așa dar Dșeu este treime?”

„Așa este; și în aceasta se deosebesc creștinii de alte popoare păgâne, căci creștinii cred în treime, adecă cred, că este numai un Dșeu în ființă, și aceea ființă în trei fețe, Tatăl, Fiul și Duhul sfînt.”

Judecă acum dta de N., este stilul, este forma, sub care ni se înfațșează aceasta dogmă, în — conglăsurirea cu pricepera unui copil?

Nu ar trebui cineva să învețe mai înainte toată teologia și filosofia ei, ca să o poată precepe?

Cum poți dta fără mustaru de cuget pretinde dela un copil, să o preceapă, să o cuprindă și să o înțeleagă?

Sau dacă nu poți pretinde așa ceva; pentru ce stăruiesti dar cu atâta severitate ca copilul să o memorizeze, numai ca să aibă, ce uita?

Prin aceasta, te asigurăm, nu poate copilul nici pe departe înveța, a cunoașce religiunea străbună!

(Va urma.)

Procesul de presă

al „Telegrafului român”.

Urmează cetirea articulelor incriminații.

Fölkl cere pentru logica lucrurilor ca după coredența incriminată să se cetească respunsul dlui acusator, care s'a publicat în Nr. 115 (1879) al „Telegrafului Român”.

Se cetește în origine și traducere germană coredența, respunsul și replica din Nr. 112, 114 și 118 a „T. R.”

Eată coredența din Nr. 112: Gurariului, în Septembrie 1879

† Ioan Manta paroh gr. or. în Gurariului. A perde în 4 ani 3 preși este dureros pentru o parohie. Durerea aceasta a simțit-o parohia Gurariului petrecînd la cele vecinice pe al treilea preot în restimp de 4 ani, pe P. Ioan Manta. După o activitate de 26 ani ca paroh, Părintele Ioan Manta, plîns de toți ai sei, rudinii și cunoscuți, admori în Domnul la 9/21 Septembrie a. c., și în 11/13 Septembrie fu înmormîntat cu mare ceremonie de 7 preși, conđuș de revs. d. Ioan Hannia, director seminarial și asesor consistorial.

Cu durere a trebuit să se observe și la această înmormîntare două momente, cari tradează lipsa de disciplină în biserica noastră.

Înmormîntarea s'a făcut fără parochul, ba cu eschiderea formală a parochului competent. Ear în matricula morșilor din parohia Gurariului petrecut fiind casul de moarte a preotului Ioan Manta sub rubrica „Preotul îngropătoriu” este scris: I. Hannia m. p., protop. și director cu alți 7 preși.

2. Cuvîntul funereal rostit de P. I. Hannia s'a prezentat în forma unei agresiuni contra parochului actual Ioachim Munteanu. Ca o tristă dovadă estragem numai unele pasaje din cuvîntarea Sănșiei Sale.

„Dacă va da (a dat?) D-șeu ca comuna aceasta binecuvîntată de D-șeu „să aibă preși cu mai bogate însușiri sufletești” (se înțelege: decăt

„repausatul”) „să nu se uite din înălțime la cei cu mai puțină puteri intelectuale, și „se nu umble scormonind și ațîfînd „ci se lucre pentru binele cel adevărat al „poporului, nu stricînd cele ce alții au „făcut și au direș(“?) . . . „În sfîrșit nu pot „să nu vă atreg atențiunea asupra unei im- „pregurări: Din 3 preși de ai d-voastre „ați ramas acum fără nici unul, — ba acești „unul, însă acesta nu este al d-voastre, nu „lăți făcut d-voastră ci alții vi „l-au făcut. . . Luați dar inimă și vă îngri- „șiți, ca la timpul seu, când se va întregi „parochia să nu fiți sîtiți a ve bucura „sărăși de străini. Nu străini de altcum, „dar nu de ai d-voastre. Ci ve alegeți unul „din sufletul d-voastre, din inima dum- „nivoastre, din comuna d-voastre, carele „să fiină cu d-voastră.”) „Și fiindcă fiul „repausatului este pornit pe calea de a se „pregăti pentru preșie, și s'a și suit pe a se „multe cuie. . . . Vă puia la suflet și la inimă „ca să vă îngrișiți nu numai să dați sprigin „moral, ci să lă ajutați pe fiul repau- „satului de a dreptul pentru a ju- „neștea la scop.”) și atunci darul lui „D-șeu va fi cu voi, acum și purerea și în „veci vecilor, amin”.

Z.

Resp. ac. I. Hannia din Nr. 115 „T. R.”

Onorată Redacțiune! „Telegraful Român” de Marți 25 Sept. a. c. Nr. 112 cuprinde o coredență din Gurariului despre moartea parochului nostru de-acolo Ioan Manta și despre actul funereal sberșit în 11/23 curgătoriu prin mine cu alți șapte preși.

Numita coredență anonimă, semnată cu z. se atinge de persoana mea în un mod infam.

Un om onest și de caracter, dacă șcie, că ese în publicitate cu un adevăr n'are trebuință să și ascundă numele, el se șfiesce a sta înaintea publicului cu fața descoperită, nemască; numai minciuna, calumnia, poltroneria se ascund de lumina șilei în întunecul nopșei și al anonimităței.

Demnitatea mea nu mi permite să stau de vorbă cu atari cucuveice nocturne.

1) Alușine la actualul paroh Ioachim Muntean, carele se bucură de o deplîni calificatiune.

2) Actualul paroh, în contra căruia sînt îndropitate aceste cuvinte, e cunoscut ca om zelos, ce se înterează de binele cel adevărat al bisericii sale. Prin stăruișele sale a adus lucrul acolo, de mai multe pretensiuni active ale bisericii din Gurariului până acum tare neglose, s'au mai regulat. Ba a stăruit ca și fostul protopresbiter tractual, P. Ioan Hannia să fie silit a și da rașionul despre manipularia averilor bisericești din Gurariului. Aceasta se înțelege de sine a trebuit să producă sânge rîu în debitorii și manipulanți. Ear cuvîntătorul a scint unde lovose, când a diș: „să nu umble scormonind și ațîfînd. . . nu stricînd cele ce alții au făcut și au direș.”

3) Paroh I. Muntean nu e născut în această parohie. Împregurarea aceasta dă ansă oratorului, să lă presente poporul, ca pe un străin venetic, impus poporului, și care nu se întereasă de binele poporului, mai mult, nu pine cu poporul, este vrăjmas poporului. — Cine ar fi putut aștepta atîta imprudență din partea unui director seminarial și tot-odată asesor al consistoriului arhiepiscopale? A proovă pe popor la neascultare față cu preotul seu ba indirect al provoca la revolta, dovodeșce, între altele, o nemergîntă încredere în sine.

4) Îndemnarea la filantropie este o frumoasă faptă a preotului. Dar când acest îndemn are de măsămă „finis sanctificati medii” ce rîspuns va da un profesor de „Morală”? Di cuvîntătoriu care e și profesor provocă pe popor direct la neascultare față cu eventualele ordinațiuni ale consistoriului (din care de almintre și d-sa face parte) în respectul întregirei actuali parochii.

Ce privește citatul din cuvântul meu funebral la înmormântarea repausatului paroh Ioan Manta, ear' cu deosebire interpretările aceluia și deducerile din acele, mă mărginesc a le declara pre acele de minciuni infame și calumniile malițioase, demne de fabricatorul lor z. fie acela ori cine va fi.

Rog pe onorata redacțiune să binevoiască a da loc acestora în cel mai de aproape număr al „Teleg. Rom.”

Sibiu 27 Sept. 1879.

I. Hannia m. p.,
protop. direct. prof. și asen.
consistorial.

Resp. din Nr. 118 „T. Rom.”

Onorată Redacțiune! Dl asesor cons. I. Hannia află de bine a răspunde în Nr. 115 „Tel. Rom.” la corespondența subscrierului din Nr. 112 cu termeni: „infam, minciună, calumnie, poltronerie, cucuveică, nopturnă, minciuni infame, calumniile malițioase, demne de fabricatorul.” Față cu înjurători, fie chiar din partea unui dignitar ca dl Hannia, nu stau de vorbă. Constată însă că dl Hannia, și este imposibil a nega, cumcă și-a permis cu volnicie a călca în picioare ordinea bisericească și a prevala în parohie Gurariului în dauna parohului de acolo și a disciplinei. Ceea ce am raportat din cuvântul funebral, dl Hannia o neagă cu gura de jumătate, ear publicat care l'a ascultat scie, că raportul a fost fidel. Cumcă deslușirile cuprinse în note încă sânt adevărate, e lucru în parte recunoscut, și în parte are să se cerceteze și constatare de către organele competente, dela cari așteptăm dreptatea.

Recunosc incorectitudinea situației pentru dl Hannia în respectul acesta. Faptul acesta al d-sale însă nu este cel dintâi și fără păreche. Mai sânt cazuri, în cari d-sa și-a uitat de sine și de poziția sa.

Rog pe on. redacțiune să dea loc și acestor observări.

Gurariului în 4 Octomvre 1879.

Presidentul: urmează ascultarea martorilor chemați de acusatul.

Arz v. Straussenburg: m'ăș ruga mai înainte încă a se ceti conceptul cuvântării funebrele, ținute de dl Hannia în Gurariului, căci aceasta este baza pertractării. Am și tradus-o în limba nemțească și doresc să se cetească prin translatorul.

Prof. Fölkel: N'am nimic în contra cetirei, numai m'ăș ruga să se cetească și acele însemnări, cari și le-a făcut parochul Muntean ca ascultătoriu în biserică.

Arz v. Straussenburg: N'am nimic în contra, cu atât mai mult nu, cu cât acest concept este o parte întregitoare a actelor incoisitorice.

Translatorul Nemeș cetește mai întâiu în limba română, apoi în cea nemțească conceptul cuvântării acusatului*.)

După aceasta același translator continuă cu cetirea însemnărilor parochului I. Muntean mai întâiu în limba română apoi în cea nemțească, precum urmează (Nr. 77/1879).

...Dacă va da D-șeu, ca comuna a-cesta binecuvântată de D-șeu să aibă preoți cu mai bogate însușiri sufletești, să nu se uite din înălțime (cu dispreț) la cei cu mai puține puteri intelectuale, și să nu umble scormonind și ajițând, ci să lucre pentru binele cel adevărat al poporului, nu stricând cele ce alții au făcut și dires. Din punctul acesta de vedere poate adevărat preot în repausat un model, fie-care să caute a sădi buna înțelegere, ca repausat.

Un ce nedorit și neașteptat a ajuns pe repausat prin vėduvie. Este greu și pentru un mirean, când rămâne vėduv, pentru preot însă este de o uie de ori mai mult, neputându-se a 2 oară căsători.

* Fiindcă dl acusatul n'a voit, la rugarea noastră, a ne da conceptul, și din noțiile stenografice nu l'am putut descitra, sântem siliți a trece peste el, continuând raportul asupra procesului.

Reposatul și împregiurării acestuia s'a supus și și-a purtat cinstea și omnia, încât nici umbră de bănuială nu s'a ivit.

Una dintre cele de frunte datorințe părintesci este grija de prunci. Repos. a lăsat și aici un bun exemplu de imitat, pe lângă toate greutățile, ce a întâmpinat. Prin moartea prea de timpurie n'a ajuns să vadă pe fiul seu eșit din scoalele gimnasiale, absolut de gimnasiu, precum i-o fost feribinta sa dorință.

Deci dară, iub. creștini, cu drept cuvânt putem șice, că prea de timpuriu s'a mutat dela noi repausat. Anii etății n'ar fi mai dat încă garanțiile despre viață, aflându-se în virsta cea mai viguroasă, dar soarta și prevedința au voit altminter. Veniți dar' cu toții să recunoaștem faptele d'nsului și memoria d'nsului să fie spre îndemn. Am mai șis, și repetez; nimenea nu este bun și fără de păcat, fără numai un D-șeu. Așa și preotul nostru, în restimp de 26 ani a putut greși. Veniți dar' să șicem: D-șeu șel' erte! șei d'raiască fericire!

Nu pot să nu vă atrag atențiunea asupra unei împregiurări: Din 3 preoți de ai d-voastre ați rămas acum fără nici unul, ba aveți unul, însă acesta nu este al d-voastre, nu l'ați făcut d v. ci alții vi l'au făcut. Apoi oare să nu se deștepte în d-v. dorința de a v pregăti prin scoale băieții de ai d-v.?

Luați dar inimă și vă îngrijiți ca la timpul seu când se va întregi parochia să nu vă bucurați de străini — nu străini, dar' nu de ai d-voastre ci v'alegeți unul din sufletul d-v., din inima d-v. din comuna d-v., să țină cu d-v. Și fiind că fiul reposit. este pornit și suit pe mai multe cuie... v'puie la suflet și la inimă ca să v'ingrijiți nu numai șei dați sprigin moral, ci șel' ajutați pe fiul repausatului de dreptul, și atunci darul lui D-șeu va fi cu voi acum și pururea și în vecii vecilor amin!

Arz v. Straussenburg: Fac observarea, că din partea noastră s'au cetit numai acele părți din cuvântare cari privesc acusa; prin urmare nu cuprinsul întreg al cuvântării.

Presidentul chemați pe martori cu numele, spre ascultare, și se prezentă: Ioan Popoviciu paroch în Sadu, Coman Baca, paroch în Poplaca, Marcu Marcu, paroch în Șura mare, Zacharie Ioanovici, Ioan Rebegea, George Popa, Iacob Hansu, Emanuil Viletz, Iacob Arsenie absent și Zacharie Ihora mort.

Actuariul tribunalului ficează naționalele acestor martori.

Parochul Munteanu: Nu pot accepta pe martorul Coman Baca, fiind că trăim în dușmănie și mă rog a nu se admite la jurământ.

Arz v. Straussenburg: Nu mă pot învoi cu această pretensiune fiindcă emisul, prin care s'a introdus pertractarea cu jurați dispune ca toți martorii necondiționat să se admită la jurământ. Remâne însă la aprețierea juriului cât creșământ să atribute martorului.

Tribunalul nu dă loc cererei parochului Munteanu.

Prof. Fölkel însinuă nutilitate în contra acestei hotăriri.

Arz v. Straussenburg: Cu privire la întrebările ce au a se pune martorilor doresc să se întrebe fiecarea martor că: fost'a de față când s'a ținut cuvântarea; că ținut's'a așa cum se află în notițele acusatului, resp. în articlii „Teleg. Român.”

Presidentul primese jurământul dela martorii, cari nu l'au fost deus la investigațiune.

Martorul Ioan Popoviciu fasiozează, că a fost de față și a aușit cuvântarea funebrele, dar nu și mai aduce bine aminte despre cuprinsul ei.

Acusatul I. Hannia (cătră martor): Cuprins'a cuvântarea aceea v'ro vătămăre a parochului Munteanu?

Aperătorul Preda: Protestez contra punerii astor fel de întrebări și rog pe incilțul tribunal a nu le admite, de oare ce la această întrebare au să răspundă jurații și nu martorii.

Tribunalul nu admite punerea acestei întrebări.

Acusatul Hannia (cătră martor): Da, părinte! nu și aduci aminte că am șis: aveți un preot, un preot bun?

Martorul I. Popovici: Nu-mi aduc aminte.

Se prezentează martorul Coman Baca, care susține: cuvântarea funebrele s'a ținut așa precum se află în conceptul acusatului Hannia. La întrebarea specială și aduce aminte, că acusatul ar fi șis: aveți un preot, un preot bun, dară nu e din mijlocul vostru, alții l'au făcut, alții vi l'au dat. Cu privire la dușmănia cu parochul Munteanu declară, că el n'are nici o dușmănie.

Martorul Marcu Marcu: fasiozează, că la înmormântare a fost față, dar nu și mai aduce aminte de toate cuvintele din cuvântarea protopresb. Hannia.

De epitetul „bun” nici d'nsul nu și aduce aminte. De asemenea nu poate șice cu concință curată, că pasagele cetite în articlii „Tel. rom.” ar fi fost cuprinse în cuvântarea dlui Hannia.

Martorul Ștefan Opriș șice, că în „Tel. rom.” sânt multe pasage, pe cari el nu le-a aușit în cuvântarea protopresb. Hannia. La întrebarea specială să numească acele pasage, respunde că nu este în stare a numi apriat fără atât scie, că nu s'a șis că parochul Munteanu e străin.

Parochul Munteanu face obiecțiune contra acestui martor fiind că este ginerele lui Iacob Arsenie înrudit cu repausatul preot Manta, cu a cărui familie el n'a stat în raporturi de tot pretinesci.

Martorul Ioan Rebegea a fost de față și a aușit cuvântarea funebrele, și la întrebarea specială șice, că și aduce aminte, că s'ar fi șis că aveți un preot bun și harnic, dar este străin adecă nenăscut în Gurariului.

Acusatul Hannia (cătră martor): Cine a eschis pe parochul Munteanu dela înmormântarea parochului Manta?

Martorul: Înșuși familia preotului repausat Manta, căci în timpul boalei sale s'ar fi esprimat despre parochul Munteanu, că dacă nu l'a cercetat în timpul boalei să nu fie nici la înmormântare.

Martorul G. Popa și aduce aminte de cuvântarea funebrele în înțelesul acela, ca comuna să se ingregească a și cresce copiii sei și de cuvintele „aveți preot bun” și aduce aminte. La întrebarea, că cine a eschis pe parochul Munteanu dela înmormântare respunde, că pecând preotul I. Manta era greu bolnav voină a-i face maslu a trimis după evangeliu la parochul Munteanu, acesta a respuns că nu poate da evangeliu fără de a veni și el în persoană. În urma acestora m'am dus eu însuși la biserică unită și am cerut de acolo evangeliu, la aceste să se fi esprimat apoi preotul Manta, că dacă i a făcut preotul Munteanu atâte neplăceri să nu fie de față nici la înmormântare.

Parochul Munteanu față cu cele fasiozate de acesti doi martori șice că repausat Manta în boala sa a fost parte la munte parte în spitalul din Sibiu, de unde se espică pentru ce nu l'a cercetat. Cât pentru cazul din urmă cu evangeliu este adevărat, că d'nsul ce cel dintăiu reprezentant al biserice și ca cel mai responsabil pentru cărțile și odoarele bisericesci n'a vrut să se ia ceva din biserică fără șicrea lui și crede că s'ar fi convenit se funcționeze la bolnavul seu coleg, cu atât mai vėrtos, cu cât după ce s'a întors preotul Manta dela Sibiu a casă a creșut acusatul că neînțelegerile de mai înainte au încetat.

Iacob Hansu și aduce aminte, că pp. Hannia ar fi șis: aveți un preot

dar nu voi l'ați făcut, ci alții vi l'au dat.

Martorul Em. Viletz n'a fost de față la înmormântarea parochului Manta și nu este fiu al biserice ortodoxe, dar a fost notar comunal în Gurariului și poate de unele deslușiri la administrarea averei bis. șice, că fondul pentru zidirea biserice s'a creat din vinderea unei părți a pădurei comunale. Pană la anul 1869 nu s'a ținut socoteala formală, dar de atunci începe pp. Hannia a administrat fondul și la doi ani a deus rațiociniul în cancelaria comunală. Originalele acestor rațiociniu le a luat cu sine pp. Hannia, ear' copiile au rămas în cancelarie. La întrebarea aprețitorului Fölkel, că unde se află acele copii și înaintea lui a deus presbiterul I. Hannia rațiociniul, respunde, că el la anul 1877 a părăsit comuna și nu scie unde se află acele copii, ear' pp. Hannia a deus rațiociniul înaintea aceluia, cari se aflau în cancelaria comunală.

Martorul Zach. Ioanovici fasiozează în limba maghiară, că el a fost de față la înmormântare, a ascultat cuvântul funebral, din care a înțeles, ca comuna să nusească a și cresce preoți din sinul seu.

La dorința acusatului se cetesc fasiunile martorilor absenți.

Iacob Arsenie din Gurariului fasiozează înaintea judelei cercual r. din Selisce, că dl protopres. I. Hannia a cetit cuvântarea sa dintr'un caiet precum se află ea în hărtia ce i s'a arătat. În această cuvântare Hannia n'a vătămăat pe nimenea, din cătră ne a îmbărbătat a trimite copiii nostri la școală pentru de a ne cresce preoți, să spriginim pe fii repausatului care ne a premers totdeauna cu exemplul bun. Cine va afla în această cuvântare vătămări, greșesce. Cele cuprinse în „Tel. Rom.” nu seamănă cu cuvântarea protopresb. Hannia, notele cuprinse sub litie în „T. R.” sânt vătămătoare pentru d. Hannia.

Martorul Zacharia Ihora șice că cele cuprinse în „T. R.” nu sânt ceea ce a vorbit dl Hannia.

Prof. Fölkel se roagă a se ceti și fasiunile martorilor, cari au fasioznat în favorul clientului seu.

Arz v. Straussenburg protestează contra cetirei, de oare numai fasiunile acelor martori se pot ceti la pertractarea cu jurații, cari fiind chemați din ori ce motiv nu s'au potut înfățișa. De oare-ce însă martorii amintiți de prof. Fölkel nu s'au chemat înaintea juraților, fasiunile lor depuse la judele de instrucțiune nici nu se pot ceti aici.

Tribunalul nu dă loc cetirei fasiunilor acelor martori.

Arz v. Straussenburg voiesce a mai face o observare înainte de a se încheia pertractarea de probe și adecă constatarea, că acusatul Munteanu a fost condamnat de judecătoria cercuală din Selisce pentru vătămăre de onoare.

Parochul Munteanu observă, că acest proces încă nu este încheiat, fiind apelat la instanța a treia. De altcum în același proces s'a condamnat și martorul Iacob Arsenie.

Arz v. Straussenburg reflectează, că sentența fiind aprobată la instanța a doua a devenit validă, ear' încât pentru martorul Iacob Arsenie, acesta s'a condamnat numai după ținerea cuvântării în Gurariului, adecă în 15 Aprilie 1880.

Aperătorul Preda prezentează acțiunea comunei bisericesci din Gurariului, în care se provoacă protopresbiterul Hannia șei dea socoteala despre administrarea fondului pentru zidirea biserice și arată totdeauna că această acțiune s'a înaintat deja la tribunal cerend cetirea ei. (Mișcare în public).

Arz v. Straussenburg: După

încheierea procedurii de instrucțiune, nu se mai pot produce dovezi nouă, de oare ce astfel nu s'ar pot restitui paritatea partidelor. Dacă se produc acte nouă, nu e cu puțință a se convinge despre esactitatea și proveniența lor, nu se pot pronunția despre cuprinsul și valoarea lor, prin urmare sînt în contra actului present.

Prof. Fökl: Spriginesc părea avocatului Preda cu atât mai mult cu cât conform legii în acest cas dovedea adevărului este admisibilă. Și eu voi încerca a dovedi că, acuzatorul n'a purtat raționinul în regulă, despre fondul administrat de densus. Mi rezerv dreptul în această privință a presenta și eu mai multe documente.

Arz v. Straussenburg este de părere, că întrebarea, dacă documentarea adevărului este admisibilă, are să se rezolve numai la sfârșitul pledărilor, însă dacă întrebarea se decide de acum nu poate consimți cu vederile profes. Fökl, de oare ce documentarea adevărului în afaceri de presă conform emisului minist. este admisibilă numai la funcționari publici și la fapte complinite de acestia în oficiu, aceste prepozițiuni însă aici nu se potrivesc, de oare ce acuzatorul nu este funcționar public ci preot, nu servesc statului ci bisericeii; §. 101 proced. pen. definesc conceptul de funcționar public în acel înțeles că de această categorie se țin numai aceia, cari îndeplinesc afaceri de ale guvernului. De altcum acuzatorul nu voiesc a se feri de documentarea adevărului ci s'a supus ei, dar nu aici este locul pentru a face aceasta. Eu nu știu, dacă acest act de care e vorba s'a făcut numai în *usum delphini* și după ce trece practeractarea se nu se mai vorbească despre el. Nu voiesc să țin, că în acest cas e așa, dar nu am avut ocaziune a cunoaște acest act, prin urmare sînt în contra actului.

Prof. Fökl e cu totul în contra acestei interpretări a noțiunei „funcționar”, din cauză că, ea este diametral opusă spiritului și literei legii. Sub cuvîntul „funcționar” codul penal cel nou înțelegu nu numai pe acela, care îndeplinește direct sau indirect afaceri de ale guvernului, ci pe fie-care persoană, care la mandat public reprezintă un oficiu public și provide agende publice, prin urmare administrarea averii publice este o agendă urmată la mandat public și împlinită de un funcționar public. Sau doară administrarea de 36,000 fl. este numai pasiune privată a Sănției Sale? Administrarea averii bisericeii urmează în înțelesul statutului organic, sancționat de Maiestatea Sa și publicat de legislativa Ungariei ca al IX. art. de lege din 1868 și acuzatorul a fost dator a observa prescripțiile acestei legi și a le urma întocmai, ear' nu ași face norme de administrare după placul Sănției Sale. Un jutaru nu îndeplinește agende de ale guvernului, însă el se subsumează sub conceptul „funcționar public”, deși nu are guler de aur și stele întocmai cum este un policist funcționar public. Paragraful citat din partea contrară n'are alt înțeles decît că documentarea adevărului este admisibilă acolo, unde se tractează despre o afacere publică. Și nime nu va nega, că în acest cas administrarea fondului bisericeii din Gurariului a fost și este o afacere publică de îndeplinit conform art. de lege IX din 1868, a statutului organic. Deci rog pe inclitul tribunal a admite documentarea adevărului.

Tribunalul se retrage și după o consultare de o jumătate de oară prezentându-se în sala de practeractare enuncie, că a decis, că nu admite documentarea adevărului, din motivele §§. 233, 561 și 264 a. cod. pen. nou, cari precisând conceptul funcționarilor pu-

blici i numără tacșativ dar între actia nu se află funcționarii bisericeii.

Prof. Fökl cere a se ceti din actele de instrucțiune protocoalele ședințelor comitetului parochial din Gurariului, unde s'a decis a se sili toștul pp. Hannia se-și dea socoteala despre manipulara fondului pentru zidirea bisericeii.

Tribunalul nu admite cetirea acestor acte basându-se pe deciziunea de mainainte, prin care nu s'a învinițat documentarea adevărului.

Prof. Fökl însinuă gravamen de nulitate contra acestei deciziuni.

Presidentul încheie practeractarea probelor și dă loc pledoarea.

(Va urma).

Varietăți.

* (Transferare). Ministrul de justiție reg. ung. a transferat pr. dl Ioan Drăg, notar public în Sebeș, în aceeași calitate la Caransebeș și pre notariu public din Caransebeș, dl Ioan Rachici ca notar public în Sebeș.

* (Avansament). Dl Gregorie Sêrb fu înaintat ca preot militar de clasa I în cercul Budapesta.

* (Postal). Oficiul postal împreunat cu cel telegrafic dela Tur năruș este de ocupat. Acest post este dotat cu 200 fl. salar și 50 fl. pașal pe an, ce se plătesc din partea erariului postal; apoi cu 150 fl. pașale onorar și 10% din venitele bruto pe an, ce se vor plăti din partea erariului telegrafic; mai departe primesc oficiantul o tanțiemă de 5 cr. pentru imanuarea fiecărei telegrame, precum și 5 cr. tacșă de imanuare pentru fie-care depeșă, fie în loc, fie expedată pe post sau prin alt cineva. Doritorii de a ocupa acest post au să-și adreseze suplicile lor la direcțiunea postală din Sibiu în resp-tiv de 3 septembrie.

* (Foc). Mercuri în 22 Octomvrie v. seara la 10^{1/2} oare a izbucnit aici în Strada lungă un foc, care hrănit de vînt a prefăcut în cenușă două șoproane.

Posta din urmă.

Organul lui Gladstone, „Daily News” primesc din Atina dto 2 Nov. n. următoarea scire: „Dacă Europa nu silesc pe Turcia la cesiunea provinciilor, atunci războiul este inevitabil.”

Loc deschis.*)

Dle Redactor! Dl Baritiu, redactorul „Observatorului” în Nr. 81 al „diarului seu ca din ceriu senin mă ia la pînă, să se înțelegă după obiceiul seu, fără să-mi pună numele, dar dând tuturor lămurit să înțelegă”) la cine reflectează d-sa.

În urma acestei calificaibile manevre i-am adresat cu data 12/24 Octomvrie a. c. un respuns cu recerarea să-mi publice în „diarul dsale”. Și dsa, carele scie să impute altora lipsa de ospitalitate, paradând cu ospitalitatea „diarului seu, nu numai că nu mi-a publicat respunsul, dar ca „bărbat temetorii de Dșeu” precum se gherează, în Nrul 84 al „Observatorului” prezentează publicului următorul pamflet:

„Truff'a si desiertatiunea unui frate din monastire.

Unu ôre-care diaconu cu numele Simeonu Popescu, ce se dice că ar stă sub ascultare si cercare pentru cinul monachicescu, dupa renduieľ a s-tului Vasile celu mare, avendu metan'ia sa la s. mitropolia în Sibiu, amagitu de duchulu necuratu la truffei si al desiertatiunei vécului, laudandu-se intru nesicint'ia sa, s'au adressatu cătra noi cu scrisóre din 12/24 ale lunei c., în care nu se

*) Pentru cele de sub rubrica aceasta redacțiunea nu ia responsabilitate. R.

1) După biografia ce mi-o publicase dl Blasiuan în „Observatorulu” Nr. 98 din 1878.

rusinédia a marturisit, că elu ar fi unulu dintre aceia, carele sub nume minciunos, ce se dice pe elinesce pseudonimos, ar fi manjitu o fôia publica cu hule și batjocuri aruncate asupra noastră si asupra altoru barbati temetorii de Dșeu, éra apoi cere orbesc si între amerintiari, că noi se facemu locu în acestu organu alu nostru absurdelu sale fantasii.

Cunoscëndu noi renduiele si canónele monachicescu din chinoviele si monastirile bisericeii celei mari a Resaritului, am cautatu freresce, că pe scrisórea acestui novitiu se citim invenițatiunea din partea parintelui staretii, sub a carui ascultare se afla acestu omu, dara nu amu aflatu nici avtografulu evnicesic sale, nici alu preasantiei sale archiereului eparchiotu, fara care nimicu ce ese din péna de calaguru nu se póte tipari, éra fratiloru pusi la cercare nu le este ertata nici macaru corespondenț'a cu parinti, dacă'l are, fara a trece pe sub ochii staretului (egumenu séu archimandritu). Deci ne si venira aminte unele intemplari de felulu acesta; că-ci adeca pare fericitulu Neofitu Lesviodox, mitropolitu alu Ungrovlachiei si exarchu al Plainariloru, la anulu Domnului 1843 în un'a de dile ale lunei lui Augustu, dictase 12 lovituru la spete acelu dascalu dela seminaru, care cutediase a scrie în Fôia unu articlu despre cocoane, fara a supune manuscrutul la censura archiereasca si fara a'le cere binecventurata; éra la anulu 1839 pare fericitulu episcopu Josifu dela Argesin, intielegënd că dascalulu Nifonu propune la elive invenițatiuneru dapa carti nemtesci, chiamandu'lu inaintea sa si cunoscëndu'li nespunerea, a pusu pe doi argati de lau palmu pe o parte si pe alta si l'au departatu dela catedra pentru totdeauna.

Deci dara noue nu ne remane altceva de facutu, de cătu se aducemu ratacirile lui Simeonu la cunoscinti'a mai marilor sei, dara fara a cere că se'lu canonească dapa pild'a susu nimitoru archierei, candu nu lipescu alte mijloce usitate în chinovie la infrangerea vointiei fratiloru pusi la cercare; că-ci monachulu lapedatu de lume si de tóte ale lunei peccatóse nicairu nu póte se aiba vointia propria; ascultarea si supunerea absoluta, casitate si sarracia de buna voia sunt fagaduintiele, pe care trebe se le puna tóta suflarea calugarésca. Precum alte duhuri, asia si alu truffei si alu desiertatiunei se scotu prin rugatiune si postu. Ceasurile: pervi, treti, siesti, deveti, polnostni'ta, pavcernit'a cea mare si cea mica, 400 de metanii, Milucesce-me Dumnedieule de 40 de ori, câte o Cathisma în tóte dilele, acestea sunt ale monachului, éra nu certo lumesci prin gazete. Si daca totusi ispitele Satanii nu ar voi se incetede, i se citeșcu prin parintele duchovnicu alu chinovieulu moldívele s-tului Vasile si ale s-tului Ioanu gura de auru din Moltivelnicu celu mare. Truff'a si desiertatiunea, desfrana'ta pofa de cleveți si zavisti se infrangu si omóru cu multa folosu prin postu secu, fara nici-o deslegare de brandza, de peste, de vinu si untu de lemnu, nici chiaru în domocii si serbatori; ci acelu ce se canonesce, trebe se intre celu din urma în sufrageria, se siédia celu din urma la trapzia, se manance numai mamaliga cu ceva leguma fértă din alta di. Dacă parintele staretii nu va tractă pe acelu novitiu intru toate conformu reguleloru monastice ale bisericeii celei mari a Resaritului, paco în chinovie cu elu nu va avea. Chiar si în asmonastiri ale Romaniei s'au adevertiu de multu, că de nu se vor pazi regulamentele monastice cu tóta rigórea, de nu se va cere dela monachi si cu atătu mai virtosu dela fratii pusi la proba, ascultare absoluta, mai curendu séu mai tardiu din chinovie se alege casarme, din calugari hășari.

Intru atele, parintele staretii vedendu fantasiile acestui omu si desfrana'ta lui pofa de cërta, va si c'lu mesurile cele mai întiepte pentru pacea chinovieulu si mantuirea celui retacitu, cum si spre alu apară de unu procesu de pressa.”

Este dl Baritiu în mare ținută! Rog pe on. public să mă scuse, dacă m'am vîdut necesitat a-i produce disgust prin acest model al dlui Baritiu.

Modelul citat va fi instructiv pentru cei ce n'au cunoscut mai de aproape pe acest gojgojamite publicist, economist, filosof, filolog, istoric, naturalist, ba chiar și teolog — *ut figura docet*.

Chiar și numai în calitatea mea modestă de diacon țin sub demnitatea mea a mai sta de vorbă cu dl Baritiu, aflându-se dsa în această dispoziție spirituală.

Observ numai că reprodușul dsale cap de operă dovedesc destul de lămurit cătă dreptate am avut eu în respunsul meu, față cu care d-sa neputënd opune altceva recurge la forța d-sale de limbă și istoric.

Etă respunsul, care a scos pe dl Baritiu din sărite:

„Domnul Georgiu Baritiu, redactor al „diarului „Observatorulu.”

Domnule Redactor! În focul persecuțiunei, ce prin nescie dubioase corespondențe ai binevoit a îndrepta în „diarul d-tale contra memoriei repausatului metropolit Șaguna, îmi adresezi — ca din întemplare — și mie câteva săgeți „clandestine” în Nr. 81 al „Observatorulu” d-tale. În acest Nr., în nota ce binevoiesc a face la călcăiul pretinsei corespondențe de pe Murăș, d-ta ai plăcere a scrie: „... întrebăți însă pe acei tineri, cari au venit cu testimonii scolastice din „gimnasiul dela Blaj și s'au cerut în „seminariul de aici, să se spună ei în „cuget curat, ce imputări grele își au „dîră, anume dela un profesor, carele „apoi în anul trecut implu și foisoara „diarului clerical cu o serie lungă de „batjocuri gratuite și necălitie asupra „acelu Blaj, unde frecuentase și el „câțiva ani scoalele și fusese tractat „ca ori care alt tîner de ai lor, românesc, omenesce. N'ai ce să faci „unor oameni, dacă sînt sclavii urenlor sbeute dela Sêrbi și nu se pot „înălța mai pre sus de împregiurările „foarte proasice, în care au crescut.

„Unii ca aceia se cred privilegiați a insulta pe toată lumea, ca și „băiatul desmerdat din fabula lui Esop, „până ce și mai dă odată și de câte „un om, care l'ia la strimtoare, și i „dă pe foi până îl satură dicëndu'i: „Sê, nu cređi că ai a face tot cu butuci, că se mai află în lume și oameni.”

Probabil, dle redactor, d-ta, în exerciciarea meseriei d-tale, când m'ai atacat în chipul citat aci, ți-ai dîș: „cetitoriuil va sci cu cine am de lucru, ear' profesorul plesnit va rămâne plesnit, fiindcă, nebagând de seamă, sau din respect cătră mine, va tăce.” Din întemplare de astădată ți-ai greșit combinațiunile.

Noi, tinerii neispitiți, chiar atacați în modul cum s'ii d-ta ataca, n'avem obiceiul nici a ne sfi de lupta pe față, fie protivnicii nostri ori cine, dar nici a ne lupta cu arme neale, chiar și când cei ce ne atacă nu se servesc tocmai de armele, de cari sîntem noi obișnuiți a ne servi.

Astfel, dle redactor, vei afla că este natural, ca, preste așteptarea d-tale, să-ți prind săgețile îndreptate contra mea, și în așa fa-d-tale să le esamineze valoarea.

D-ta binevoiesc a susține în reasumat că:

a) eu, crescînd în „relațiuni foarte proasice” am „sbeut dela Sêrbi” ura contra fraților de același sânge; — că predomnit de această ură:

b) ca profesor de teologie sînt persecutorul chiar și al tinerilor cari au studiat în Blaj;

c) am insultat Blajul în „Telegr. român.”;

d) ca un adeverat ștîngariu am insultat pe toată lumea, până mi-am dat de om, carele m'a învățat omenie.

ad) Ca vei înțelegte dta sub „relațiunile foarte proasice, în cari am crescut” nu știu. Atătu știu, că ace-

ste „relațiuni” se reduc la Blaj, în carele eu, precum bine știți, mi-am primit educațiunea, nu „dela Sârbi”, ci dela Românii neaoși. De voi fi „sbeut” prin urmare ceva, a bună seamă în timp de 8 ani de zile în Blaj voi fi „sbeut.” Dar eu protestez în contra netactului d-tale, prin carele din simplă nesocotință discredeți Blajul, în carele eu am crescut, și pre carele am temeu să l'apăr eu în contra amicilor lui lipsiți de tact. În nici o școală sârbească n'am umblat, și Sârbi mi sînt cunoscuți numai după nume ca și Turcii și ca și Englezii. Prin urmare frasa d-tale cu „urele dela serbi” rămâne, ca multe altele, frasă goală.

ad b) Trebuie să declar foarte hotărât, că numai în o fantasie bolnavă vor exista tineri de aceia, cari ar fi avut să îndure din parte mi vr'o imputare sau prigonire pentru că a studiat la Blaj. Căci eu n'am făcut nimenui vr'o imputare pentru cuvântul, că a studiat acolo unde am studiat și eu. Dar înșeși cuvintele d-tale dovedesc, că aceea, ce susținuți cu atâta nechibșuință, este o invențiune, menită a mă înnegri pe mine și institutul, la care funcționez eu. Căci din cuvintele: „au venit cu „testimoniul scolastic... și s'au cerut „în seminariul de aici...” rezultă, că acei tineri ar fi venit la mine, și ar fi cerut ca eu să i'primesc în institut. Cererea de a fi primit cineva în institutul Andreian nu se adresează mie, precum nu se adresează dlui Baritiu, ci veneratului consistoriu arhiepiscopesc. Prin urmare: precum nu se poate da dlui Baritiu ocaziune, așa nu mi se poate da mie a face imputări celor ce „se cer în seminariul de aici.” Fiind deci absolut imposibil să se fi adresat cineva către mine pentru primire în seminar, este eschisă chiar și posibilitatea de-a mi se fi dat vr'o dată ocaziune a face aceea ce binevoiesc a mi atribui. Prin urmare, dle redactor, trebuia să cugeti mai bine la aceea ce ai scris, condus de dragostea d-tale către noi, ca să o fi putut topori mai bine.

ad c) La adresa aceasta am mai răspuns odată destul de lămurit dlui Blasianu în Nr. 1 și 2 ai „Tel. Rom.” din 1879 „Unde dai, și unde creapă?” D-tale însă îți place a călări pe „batjocuri” și „insulte,” ne băgând în samă adevărul lucrurilor. E bine, dle redactor, să ne clarificăm și amândoi! Mai întâiu îmi permit întreabarea: Ce preferi d-ta — amici, cari îți măgulesc slăbiciunile și defectele, făcându-te să crezi, că acele sînt virtuți, sau amici, cari, cât în glumă cât în serios, te fac atent la defectele și slăbiciunile d-tale spre a te îndrepta? Nu cred că vei susține că preferi pe amicii falși, ci, ca om cu multe experiențe, te vei declara pentru ceilalți, pe cari înțelepciunea d-tale doară nu i' va timbra cu epitetul de „insultători”!

Să vin acum la finuta mea față cu Blajul, ținută, în care d-ta afli „batjocuri necălite.”

Eu vădend că Blajul are unele defecte dănuoase, și că amicii lui, în loc să i le descopere, i le măgulesc, mi-am luat inima în dinți a i le descoperi și a i da prilej să îndrepte ce se poate îndrepta. Prin adrese pe cale privată la Stan sau Bran, d-ta, carele cunosci bine spiritul Blajului, știți că ar fi fost zadarnic. Am trebuit deci să recur la diaristică. Dar la „Observatoriul” d-tale n'aveam ce căuta, fiindcă d-ta din princip nu publici nimic, ce ar descoperi vre-un defect de al Blajului, precând de arhiepiscopescă noastră te ocupi cu multă sirguintă. Spre adreca d-tale supărare am fost prin urmare silit a me folosi de „Telegr. Rom.” Și, d-ta, ca vechiu diarist, a trebuit să înțelegi pentru ce m'am

folosit eu de foileton și nu de articuli — bunăoară în partea științifică și literară. Dar fiindcă d-ta, ca și dl Blasianu, n'ai voit să înțelegi, eată îți spun pe scurt: M'am folosit de foileton, pentruca lumea necunosătoare de Blaj, cetind aceea ce am spus, să și dică: este foileton și n'aveam să le luăm în serios. Cei din Blaj însă se simtă adevărul, se vadă neajunsurile și se îndrepte întru cât va fi cu putință. — Inseamnă aceasta a insulta? Am insultat eu Blajul, dacă în chipul arătat i-am atras atențiunea asupra unor defecte în sincera dorință de a se îndrepta? Cine este deci de vină, dacă d-ta cu dl Blasianu nu voiți să înțelegiți aceea ce trebuie să înțelegă și cei cari n'au umblat pe la Viena?

Dar, cumcă, prelungă tot resimțul, foiletonul numit a avut deja unele îmbucurătoare rezultate, este dovadă că, după cum am înțeles: veneratul ordinarat din Blaj a trimis încă în anul trecut doi tineri la universitate spre a se pregăti anume pentru profesură. Și acum de ar striga cei scurt vędători cât de mult asupra mea: eu am satisfăcțiunea, că cel puțin în parte am dat indemnul spre o îndreptare a lucrurilor.

Ne putend fi deci indemnul spre îndreptare, cuprins în foiletonul „Tel. Rom.,” calificat de „insultă” deseale d-tale reclame cu „insulte” și „calumnii” rămân insulte și calumnii.

Observ că: altecea despre Blaj, sau cu referință ori aluziune la Blaj, afară de foiletonul citat și respunsul „Unde dai, și unde creapă?” n'am scris nici în „Tel. Rom.” nici în alt ziar.

ad d) În modestul meu cerc de activitate nu știu să fi insultat pe nimenia nici în scris nici cu graiul. D-ta însă totuși susținuți că eu „me cred privilegiat a insulta pe toată lumea.” După cele din punct precedent și citatul respuns „Unde dai, și unde creapă?” nu vei mai pute susține că sub „toată lumea” înțelegi „Blajul.” Ear când totuși ai susține: Blajul nu este „toată lumea.” Neputend mi aduce casuri concrete de insulte, afară de cele disputate, delicateța de insultătoriu rămâne ca epitet al d-tale.

Mai rămâne să ne dăm seama despre „omul,” carele m'ar fi învędat mores, sau după limbagiul d-tale „călit”: „m'a adus la strimtoare și mi-a dat pe foi, până m'a săturat.” Dacă sub acest „om” înțelegi d-ta pe dlui Blasianu din Nr. 89/1878 al „Observatoriului,” apoi binevoiesce a reproduce în ziarul d-tale respunsul meu citat „Unde dai, și unde creapă?” spre a vedea și cetitorii d-tale cine a fost adus în strimtoare. Dacă însă crezi că d-ta prin notița reprodușă mi-ai „dat pe foi,” apoi n'ai prea a-retat că am dat de „om.” Căci în calumnii și injurături numai nu se arată vrednicia și hărnicia omului.

Fiind toate aserțiunile d-tale, cu respect la persoana mea pure calumni, ca și cele la adresa școlii de Iași și a opozițiunii dela Turda, citata fabulă a lui Esop, pe carea d-ta binevoiesce a o aplica la mine, s'ar pute ușor aplica la altul, cu o mică modificare: betrânul băiat resfătat, deși a mai dat de câte un „om” — „ce-a-nvędat... a profestat.”

Cred dle Redactor că ne-am fi clarificat, și sper că, precum ai fost de liberal în atac, vei fi și just și vei publica în procsimul numer al „Observatoriului” această apărare contra atacurilor ce mi-ai adresat. Declar însă că nu mă învoiesc să-mi lăsați ceva afară. În acest cas îmi voi lua refugiu la alte diare.

Și fiind că ne-am clarificat, și cel puțin o parte din cetitorii d-tale știu cu cine ai de lucru, nu me mai ser-

vesc de pseudonim, ci me subscriu cu numele.

Sibiu, în 12/24 Octombrie 1880.

Simeon Popescu,
prof. de teol.

Fiind situațiunea foarte serioasă nu am alta de adău de cât să compătinesc starea sufletească a dlui Redactor al „Observatoriului.”

Primiți de Redactor etc.

Sibiu, în 19/31 Octombrie 1880.

Simeon Popescu.

PARTEA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ.

Istoria aritmeticii și principiile fundamentale

la tractarea Aritmeticii în școala populară.

(Disertațiune ținută în adunarea generală a „Reuniunii învățătorilor români din Țeara Bârsei” la 26 Aprilie 1880 în Zernesi)

de

Domețiu Dogariu,

învățătoriu la școala primară din Satulung.

IV. Importanța instruirii din aritmetică.

(4 Urmare).

Intre obiectele de învățământ, ce se propun în școala populară cel mai important după religione și limbă este aritmetica. Pentru-că:

1. Prin aritmetică se stărnesc, se exercitează și se agerește facultatea cugetătoare intelectuală și limbistică a elevului într'un grad cu mult mai intensiv, decât prin ori care alt obiect de învățământ. Prin calculare dic, elevul se pune în pozițiune de a și da seama cu siguranță despre tot ce a cugetat și lucrat. Așadar calculațiunea este mijlocul cel mai esecent de a pune în mișcare de odată toate facultățile spirituale ale elevului.

2. Prin aritmetică se face omul apt pentru viața practică, civilă și socială. — Instruirea din aritmetică se face prin numeri. Indată ce copilul începe a deosebi bine un lucru de altul, i se spune numărul, se intuiază și se cuprinde pe treapta cea mai de jos în elementele sale. Prin aceasta aducem pe copilul acolo de el sigur vine la conceptul numerilor mai mici și nu simte nici o greutate a calcula cu numeri după aceștia li s'au dat nume și a rezolvi cu ei încă în viața practică unele teme mai ușoare alese din viața practică și din cercul de intuițiune al copiilor. Și aceasta ar fi imposibil, dacă natura numerilor și legile după cari se formează numerii n'ar corespunde pe deplin naturii spiritului omenesc. Instruirea din aritmetică este dară mijlocul cel mai natural de a deda pe elevii la atențiune și cugetare.

Instruirea din aritmetică are așadar două scopuri: a) formal b) material sau real. — Prin scopul formal înțelegem priceperea și limbagiul corect; ear prin scopul material sau real înțelegem cunoștințele necesare și de o valoare durabilă, cu cari au de a se înzestra elevii în toate relațiunile vieții practice și sociale.

Prin urmare instruirea din aritmetică are de scop numai cunoștința de numeri și satisfăcțiunea de a pute rezolvi cu facilitate ori ce temă din viața practică, dar și dezvoltarea elevului. — Din aceste motive s'a și introdus apoi aritmetica sau calculul în școala populară ca un obiect absolut necesariu.

(Va urma).

Bursa de Viena și Pesta

din 2 Noemvre 1880

	Viena	Pesta
Renta de aur	107 80	107 80
I emisiune de oblig. de stat dela drumul de fer orientat ung.	122 60	122 60
II emisiune de oblig. de stat dela drumul de fer orientat ung.	80 75	80 75
Oblig. de stat dela 1876 de alo drumului de fer orientat ung.	84 50	84 50
Impmuntul drumurilor de fer ung.	122 75	122 75
Obligațiuni ung. de rescumpărărea pământului	96 —	96 50
Obligațiuni ung. cu clausulă de sorțire	94 50	95 50
Obligațiuni urbariale temoșane	60 75	94 —
Obligațiuni urb. temoș. cu clausulă de sorțire	94 —	94 25
Obligațiuni urbariale transilvane	93 50	94 50
Obligațiuni urbariale croato-slavonice	93 50	—
Obligațiuni ung. de rescumpărărea decimii de vin	96 —	94 —
Datorie de stat austriacă în hârtie	71 50	71 90
Datorie de stat în argint	73 —	72 90
Renta de aur austriacă	86 90	87 —
Sorți de stat dela 1860	129 —	129 50
Acețiuni de bancă austro-ung.	820 —	813 —
Acețiuni de credit austr.	249 25	279 20
Acețiuni de bancă de credit ung.	279 —	247 —
Sorți unguresci cu premii	108 —	108 50
Sorți de regularea Tisei	107 50	108 10
Argint	—	—
Galbin	5 60	5 63
Napoleon	9 35	9 34
100 marce nemșeci	57 85	57 80
London (pe polița de trei luni)	117 20	117 15

Economic.

(Ciuperci cu unt). Ciupercile cultivate în straturi sînt acele, cari trebuiesc singure întrebuințate, căci sînt diferite speci, de ciuperci otrăvitoare, de oarece seamănă foarte mult celor bune.

Nu culegeți nici odată ciupercile vechi căci vatăm sănătatea; ele se recunosc, când fulgii de desubul căcieului sînt negrii în loc de a fi roșcași.

Se cureță ciupercile, adică se scoate pelița, care acopere căciula; se taie fulgii, ce sînt de desubt; se taie piciorul din care nu se lasă decât meșul; se spală toată în apă oțetită și se lasă în apă.

Ciupercile pregătite singure trebuiesc fierte cu o mare bucată de unt, piper, sare, o bucățică de usturoiu, și ale herbe la un foc repede. La timpul fierberii, se se adagă puțină zamă de lămăe și în momentul de a o pune la masă, se se pună deasupra pă-trânjel tocat mărunț.

(„Monitorul agr.”)

Nr. 214—1880.

2—3

CONCURS.

Pentru ocuparea stațiunii de paroh în comuna bisericăscă gr. or. din Feleag (Magyar Felek) de clasa III se escrie concurs cu termenul până la 9 Noemvr. a. c. st. v.

Emolumentele sînt:

1. Casă parochială cu edificiile economice și grădina de legumi de 1/2 juger;
 2. Cimitirul din giurul bisericii cu pomi;
 3. Porțiune canonică de 2 1/2 jugere arătură și țenaș.
 4. Dela 97 familii câte o ferdelă veche de bucate în grăunțe și câte o ferdelă de ovės, câte o ți de lucru clacă (de familie) cu carul sau cu pămăle.
- Concurenții și vor adresa suplicele lor instruite conform prescrierilor legale la subscrisul în Paloș, p. u. Colhalm până la termenul sus arătat. În conțelegere cu comitetul parochial.

Paloș, în 30 Septemvre 1880.

Teofil Gheaja m. p.,
adm. prot.

Epilepsia (boala grea), șgărciuri, și casurile cele mai îndărătnice, le vindec în timpul cel mai scurt după o metodă proprie numai mie și totdeauna cu succes, și în scris. Medic special Dr. Helmsen în Berlin N. W., Louise Strasse 32. Sute s'au vindecat deja. [66] 3—24